

KULTURKULTURKRÓNIA

ROMÁNIA NÉPEGÉSZSÉGÜGYE

A bucuresti *Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II.* kiadásában nemrég jelent meg *Dr. G. Banu* hatalmas, átfogó tartalmú könyve, a: *Sănătatea poporului român.* A mű szerzője egyetemi tanár, az akadémia tagja, a *Revista de Igienă socială* című közegészségügyi folyóirat szerkesztője, egy régebbi kormány közegészségügyi államtitkára, aki jelenleg a szélsőjobboldali Keresztény Nemzeti Párt parlamenti képviselője. A lexikon formátumú 532 oldalas kötet a legösszefoglalóbb és legtárgyilagosabb statisztikáját adja a román népegészségügy kérdésének, mindazon könyvek közül, amelyek eddig román nyelven megjelentek. A könyv, mely számos vonatkozásban tartalmazza az 1935 január elsejei statisztikai adatokat, valamint a nemzetközi összehasonlító táblázatokat is, 6 főrésze oszlik. Az első rész Románia népeinek fejlődési feltételeit és adottságait, a második rész az ország közegészségügyi szerveinek fejlődését és történetét, a harmadik rész Románia földrajzi és néprajzi adatait, a negyedik a román népegészségügyre döntő befolyással bíró szociális, táplálkozási és más főtenyező hatását és számadatait, az ötödik rész az állami és községi egészségügyi adminisztráció mai fejlődési fokát és költségvetését, a hatodik rész pedig azokat az összefoglaló kritikai megjegyzéseket tartalmazza, amelyeket a szerző, a román népegészségügy különböző kérdéseivel kapcsolatban szükségesnek tart nyilvánosságra hozni.

1. Dr Banu adatai szerint a mai Románia területe összesen 294.967 négyzetkilométer és így, az európai államok területi sorrendjében a *tizedik* helyet foglalja el. A régi Románia összterülete csak 137.903 négyzetkilométer volt, ez a terület azonban Erdély 57.819, Besszarábia 44.422, a Bánát 17.980, a Körösvidék 17.086, Bukovina 10.412 és Maramures 8592 négyzetkilométernyi területével együtt összesen 157.064 négyzetkilométerrel növekedett. — Az ország összlakossága 1935 január 1-én: 19.133.063. A régi Románia 1913 január 1-i 7.351.765 lakosa 1919-ben több, mint *9 millió fővel gyarapodott.* A természetes szaporulat évente átlag kb. 230.000. Az ország 171 városában 3.520.000, 15.201 falujában pedig 15.210.000 ember lakik. A városi lakosság az összlakosság 19, a falvak lakossága az összlakosság 81 százaléka. (A falvak lakosságának arányszáma Besszarábiában 87,9, Erdélyben 83,1, míg a Regátban csak 77,9 százalék.) A nemzetiségi megoszlás Dr. G. Banu szerint a következő: román 73,1; magyar 8,5; zsidó 4,8; német 4,3; orosz 1,5; bulgár 1,5, más nemzetiségű 4 és fél százalék. E kimutatás szerint 27 százalék, azaz több, mint 5 millió különböző nemzetiségű. A lakosság sűrűsége négyzetkilométerenként átlag 63. Legsűrűbb a lakosság a regáti Ilfov megyében (Bucuresti vidéke), ahol négyzetkilométerenként 196, a leggyérebb a dobrudzsai Tulcea megyében, ahol 22 és az erdélyi Ciuc megyében, ahol csak 30 lakos él négyzetkilométerenként. Az európai államok népsűrűségi sorrendjében Románia a 12.

A házasságkötések száma 1932-ben 175.137, a hivatalosan bejelentett válásoké ugyanebben az évben 7.370. A hivatalos házasságkötések száma a falvakban az 1932-ös 145.823-ról 1933-ban 124.941-re csökkent, míg ugyanakkor a városokban az 1932-es 29.314-ről 1933-ban 30.108-ra

emelkedett. A hivatalos válások száma ugyanebben az időközben a *falvakban emelkedett*, a városokban változatlan maradt.

2. A világ **születési statisztikájában Románia** 1931-ig bezáróan az első helyen állott, a maga 1000 lakosonkénti évi 33.3 számarányával, megelőzve az 1000 lakosként csak 32.4 születési aránnyal rendelkező Japánt, valamint az utána következő valamennyi többi államot. Az általános születési arányszám értékét azonban nagyon lecsökkenti a magas halálzási arányszám, amely Romániában 1932-ben ezer lakosonként 21.7. 1932-ben 662.049 ember született és közel 400.000 halt meg! A halálzási arányszám tehát növekvőben! Az általános halálzási világstatisztikában Románia áll az első helyen, mögötte sorrendben Japán, Portugália, Bulgária, Spanyolország és Magyarország következnek. A romániai általános halálzási közvetlen okainak kimutatásában az első helyen a *gyermekhalálzási* áll. Romániában közel 70.000 csecsemő hal meg évente. És pedig: kb. 65.000 a falvakban és 5000 a városokban. A tüdővész áldozatainak száma évente kb. 27.000, ezek közül kb. 20.000 a falvakban, a többi a városokban. Súlyos bélhurutban évente majdnem 20.000 két éven aluli gyermek hal meg, ami hozzáadva az általános gyermekhalálzási számhoz a romániai gyermekhalálzási számadatát évente közel 90 ezerre emeli. A rák áldozatainak száma 1930-ban 6121, a skarláté 3845. Pelagrásban, az elégtelen és egészségtelen táplálkozás, főleg a rossz tengeri állandó fogyasztása következtében 1930-ban 2087 ember pusztult el! Ugyanabban az évben meghalt a hivatalos statisztika szerint difteritiszben 1571, szifiliszben 1139, súlyos alkoholizmus következtében 299, kiütéses tifuszban 278, paratifuszban 1291, öngyilkosság következtében 1439 ember. (1930-ban a falvakban 874, a városokban 565 halállal végződő öngyilkosság történt). Gyilkosságnak 719, különböző mérgezéseknek 374 halálos áldozata volt. Az ujszülöttgyilkosságok száma 1930-ban 72. Az 1932. év legmagasabb halálzási arányszáma (Besszarábiában) 24.5, a legalacsonyabb (Bukovinában) 19.5 ezer lakosonként. 1932-ben a városok 18.9 általános halálzási számarányával szemben, a falvaké 22.3 ezer lakosra.

3. Az általános táplálzási és lakásviszonyok dr Banu szerint az a két fontos tényező, amik Romániában is nagyban befolyásolják a népegészségügy kedvezőtlen alakulását. Mivel Románia lakosságának többsége falvakban él és földműveléssel foglalkozik, nagy befolyással bírt a falu általános életviszonyainak kialakulására a világháború utáni földreform. A megvalósított földreform azonban dr Banu szerint nem javította meg a falu általános életstandardját abban a mértékben, ahogyan ez kívánatos. Így pl. Besszarábiában a kiosztott földekből 63 ezer hektár terméketlen és megművelésre alkalmatlan. Bukovinában is több, mint 1000 hektár terméketlen. De még ilyen körülmények közt is "tul" nagy azoknak a törvény szerint földre igényt tartó földműveseknek a száma, akik különböző okok miatt, nem kaptak földet. Besszarábiában a földosztásra jogosult 351.366 földész közül, csak 211.749 jutott földhöz. Regátban még rosszabb ez az arányszám, ott u. i. a törvény szerint földjogosultsággal bíró és előjegyzett 1.014.000 földész közül csak 575.000 jutott földhöz! Érdekes, hogy ezek ellenére az összes megművelésre alkalmas földek 81 százaléka kisbirtok a Regátban, míg ugyanakkor Erdélyben a megművelhető földnek csak 49 százaléka. A népbetegségek különböző statisztikáinak kedvezőtlen kialakulását Romániában erősen befolyásolja a tömegek táplálkozásának számos esetben elégtelen volta. Megállapítja ezzel kapcsolatban, hogy különösen a terhesség ideje alatti, valamint a szoptató anyák elégtelen és helytelen táplálkozása egyik fő-

oka a Romániában oly' vészesen magas és egyre növekvő gyermek és csecsemőhalálózásnak. Dr. Banu Bucuresti külvárosának iskoláiban 833 (7-10 éves) gyermeket vett vizsgálat alá és a táplálkozást illetőleg megállapította, hogy a gyermekek többsége az elégtelen táplálkozás következtében általános fejletlenségi és gyengeségi kórban szenved: 30 százalék csak egyszer, esetleg kétszer étkezik naponta, 21 százaléka sohasem reggelizik, 45 százalék reggelije csak üres tea, 11 százalék pedig hetenként egyszer jut hushoz! Az egyoldalú, helytelen és elégtelen táplálkozás szörnyű népbetegsége Romániában a pelagra is. 1932-ben hivatalosan 55 ezer pelagrás beteget tartottak nyilván! A pelagrás betegek 3,6 százaléka hal meg átlagosan. A pelagrás megbetegedések száma 1920 óta állandóan növekvő. Így 1920-ban még csak 17, 1925-ben 19, 1929-ben 42, 1931-ben 45 és 1932-ben már, több mint 55 ezer a nyilvántartott pelagrások száma. Dolj megyében 1931 óta megkétszereződött. — Pusztító népbetegség az alkoholizmus is, ha dr. Banu erre vonatkozó adatait vizsgáljuk. Eszerint 1932-ben az elfogyasztott alkohol minőségének és mennyiségének számadatai a következők: Bor 288, sör 39, különböző pálinkák 85, szesz 10 millió liter. 1924-ben minden felnőtt lakos átlag 150 liter alkoholt fogyasztott. *Obreja* professzor a romániai alkoholizmusra vonatkozó adatai szerint Bucurestiben 1925-ben 1081 korcsma volt, Brailában 420, Craiovában 407. A legtöbb városban és megyében a korcsmák száma 1919 óta megkétszereződött és megháromszorozódott. Az ország korcsmainak száma több, mint 33.000. 16.000 a városokban, 17.000 a falvakon! Különösen súlyos a helyzet Erdélyben, ahol dr. N. Popovici adatai szerint Văscău község 700 lakójának 17 korcsmája van! Azaz minden 40 lakosra jut egy korcsma! Megállapítja dr. Banu, hogy az alkoholfogyasztás jelzett adatai nem fedik mindenben a valóságot, mivel rengeteg házilag előállított alkoholt fogyasztanak.

1930-ban 78, 1931-ben 87, 1932-ben pedig több, mint 91 ezer tuberkulotikus beteget tartottak nyilván hivatalosan. Ez a betegség évente 30 ezer áldozatot követel s ezzel első helyen áll a gyermekhalandóság után az országos statisztikában! Dr. Banu 1930-ban 2000 iskolás gyermek között lefolytatott vizsgálata alkalmával megállapította, hogy a gyermekek 70 százaléka a tuberkulotikus fertőzés kezdeti stádiumában van! A halálózási arányszám egyelőre állandóan nő s az előbbi 1930-as adatot ma már kb. 5-8 ezerrel haladja meg. A tuberkulózis egyik közvetlen főoka a rossz lakásviszonyok, különösen a városok munkásnegyedeiben és a falvakban. Bucuresti lakásainak több, mint 30 százaléka ma is valóságos fészke a tüdővész kórokozóinak!

Az 1929. évi hivatalos statisztika szerint az ország 3.078.000 házából, csak 772.000 épült rendes falazással, téglából, míg 189.000 kőből, több, mint egy millió ház viszont csak földdel tapasztott faanyagokból. Ezenkívül több, mint 40 ezer kunyhó volt az országban. Egy másik statisztika szerint a lakóházak közül mindössze 887.000 volt deszkával vagy parkettel padozva, több, mint 2.000.000 háznak földes és agyagozott a lakószobája. Szalmával 388.000, náddal és hasonló anyaggal 456.000, zsindellyel 900.000 ház fedett. Több, mint 1.600.000 háznak egyáltalán nincs klozetje! 624.000 háznak pedig fix, beépített, azaz ki nyithatatlan ablaka van csupán.

Dr. G. Banu a kulturális viszonyok hiányosságait is a népbetegségek egyik főmelegágyának veszi. 1930-ban a Regátban 39, Erdélyben 32, Bessarabiában pedig 59 százalék az *analfabéták* arányszáma!

Részben a széles néprétegek elégtelen felvilágosításának és hiányos kulturájának következménye a szifilisz elterjedtsége is. Míg 1927-

ben 130.000, 1931-ben 150.000 addig 1932-ben már 176.000 a hivatalosan nyilvántartott szifilisz megbetegedések száma. A leprás megbetegedések száma 1928-ban 97, 1929-ben 104, 1930-ban pedig 90.

4. A gyermekhalandóság nemzetközi statisztikájában Románia 17.6 százalékos számarányával az első helyet foglalja el. (Közvetlenül mögötte Magyarország 15.4%, Bulgária 13.6% és Japán 12% állanak.) Az 1920-25. években az átlag 380.000-es halálozási számból 206.000 volt a gyermekhalott! 1928 351.000-es halálozási számából 115.000 volt az egy éves életkoruk elérése előtt elhalt csecsemők száma! 43.000 gyermek halt meg ugyanabban az évben mielőtt ötödik életévét elérhette volna. Igen nagy a halva született csecsemők száma is. 1928-ban 12.000 csecsemő született halva, a 620.000 újszülött közül több, mint 2%. G. Banu professzor a gyermekhalandóság főokait a falvak és városok külnegyedeknek egészségtelen lakásviszonyaiban, a széles néprétegek felvilágosodásának jelentős hiányosságaiban, a terhes paraszt és munkásnyák kedvezőtlen munkaviszonyaiban a terhesség alatt és után, valamint az általános kereseti lehetőségek csökkenő irányzatában látja. G. Banu egy legutóbb megejtett tömegvizsgálata szerint Bucurestiben a munkás és napszámos anyák 45, a földmives anyák 44.25, a tisztviselőnő-anyák 40 százaléka 3 kg.-nál alacsonyabb súlyú gyermeket szült! Az ezzel kapcsolatos részletesebb vizsgálat azután megállapította, hogy pl. Bucuresti X. külvárosi kerületében a terhes nők 74 százaléka soha semmiféle utmutatást nem kapott a terhesség és anyaság általános higiéniját illetőleg! (Természetesen a falvakban a helyzet e tekintetben is még rosszabb). Egy 1931-ben összeállított statisztika az 1 éves életkorúak elérése előtt elhalt csecsemők szüleiről megállapítja, hogy mindössze 2 százaléka táplálkozott kielégítően, 77 százalék túrhígított, míg 20.5 százalék táplálkozása elégtelen.

Gilău járásban hivatalos megállapítás szerint a terhes nők 28.75 százaléka a szülés pillanatáig fizikai munkát végzett. Másutt a szülőnők 73 százaléka nem részesült semmilyen orvosi vagy szülésznői segélyben.

Hiányos Banu szerint a gyermekek gondozása a későbbi életévekben is. A gyermekek alig 20 százaléka kap előzetes gondozást, és nevelést a kisdodovodákban, kb. 80 százalék minden szakavatott gondozás nélkül tölti el első életéveit. A falvakban a korai gyermekmunka befolyásolja károsan a gyermekek szellemi, erkölcsi és testi fejlődését. (Itt említjük meg, hogy a kiskorúak által elkövetett bűncselekmények száma a *Statistica Judiciare, din Ministerul de Justitie* hivatalos adatai szerint az utolsó 10 évben megkétszereződött! 1934-ben 27.291 bűncselekményt követtek el fiatalok.)

Általános népegészségügyi szempontból egyenesen aggasztónak tartja szerző az állami és községi szolgálatban lévő orvosok, valamint gyógyszerészek kevés számát is a falvakon. 1933 július 1-én összesen 1137 körorvos teljesített szolgálatot az ország területén, azaz csak minden 13.603 falusi lakosra jutott 1 orvos! (Legsúlyosabb a helyzet Besszarábiában, ahol csak minden 16.178 lakosra jut egy körorvos). A dobudzsai Tulcea megyében 616 négyzetkilométer területre csak egy hatósági orvos jut! Ugyanez a helyzet a gyógyszerészeket illetően is. Besszarábiában 24.505, a Regátban 34.431 falusi lakos részére jut egy gyógyszerész, ugyanakkor, amikor Bucurestiben minden 5484 lakosra jut egy.

A közegészségügyi költségvetés lecsökkentett összegei is súlyosan hátráltatják Románia általános népegészségügyi helyzetének javulását. Így, míg az Egyesült-Államokban például 250, Hollandiában 170 lei esik évente egy ember általános közegészségügyi gondozására, addig Roma-

niában mindössze 83 Lei. (Az ország 11 megyéjének költségvetéséből évi 10 lej jut egy lakos egészségügyi gondozására!)

A befejező részben megállapítja Dr. Banu, hogy bár a román nép életeje nagy, mégis a jelenlegi helyzeten, csak megfelelő szociális reformokkal és ezzel kapcsolatos általános népfelvilágosító programmal lehet segíteni.

(Alba-Iulia)

Keleti Sándor

ÖNCSONKITOTT IRODALOM. Bizonyos mulasztásokat igyekszem pótolni nem is annyira személy szerint a magam részéről, mint mondhatnám inkább a haladó értelmiség nevében, amikor *Ignótus Pál* „Önsonkitott irodalom” cimen tartott előadásáról megemlékezem. Soha zsuftabban megtöltött terem, soha előadást szenvedélyesebb süttogással kommentáló viták és soha nyomasztóbb viharutáni szélcsend, mint éppen ebben az esetben. Azt hinné az ember, hogy Ignótus Pál nem is irodalomról beszélt, hogy ily mértékben követte előadását némaság, vagy ha irodalomról ugyan szó is esett, csak mintegy dekoratív értelemben. Ignótus Pál bölcs előrelátással aktuális tényeknél maradt és inkább irodalmi magatartásról, mint irodalmi produktumokról beszélt. Ezáltal százszor kellemetlenebb helyzetbe hozva azokat az irodalmárokat, akiknek lelkiismeretét, ha ugyan ismeretes e fogalom szótárunkban, az emberi kultúrával kapcsolatos magatartásukban bármi is terheli. Eféle irodalmárok száma napjainkban éppen nem kevés. Hangjuk betölti a teret és megtévesztő attitűdjük a társadalom, a nép és a kultura igényeivel szemben távolról sem érinti a korszerűség, inkább csak az aktualitás határait. Példatárunk számalomraméltóan igénytelen, céljaik gyanakvástkeltők. Lehet-e jóhiszeműségről beszélni írók és gondolkodók tévedéses magatartásával kapcsolatban, feltételezhető-e, hogy legyenek írók és gondolkodók, akik nem látják napjainkban tisztán az erőviszonyokat? Lehet-e jóhiszeműségről beszélni, éppen ma, amikor az utolsó uccaseprő is körülményesen tájékozott az általános kérdésekben, menti-e az írók és gondolkodók retrográd szellemét az a feltételezett jóhiszeműség, amelyet nekik ugyancsak a retrográd sajtó tulajdonit? Nevetséges kifogás ez és valóban Ignótus Pál nem tévedett, amikor az *Uj Szellemi Front* köré csoportosult irógárda magatartását céltudatos és nagyon is tervszerűen ideológiát alakító mozgalomnak vette, amelynek háttérében lelkes jelszavakba és csábító köntösbe burkoltan áll a fasizmus, amelynek birtokpolitika-változást sürgető ígéiről ha lehántjuk a burkot, megjelenik a nagyparaszt testére szabott birtokvédelem, amelynek faji szolidaritást kántáló harcos dogmatikája humanizmus elleni támadást jelent és mitikus népimádata reális népelnyomatást. Feltételezhető, hogy íróink hangulatát és világvéjét sok okos meggondolás és szeszélyes orientációs készség befolyásolja, de hogy e magatartás beilleszthető lenne akárcsak a humanizmus korunkkal lépést tartó vonalába, az alig keresztülvihető. Legfeljebb, mint annak antitézise mutatkozik meg, és amivel közeliabbról közösséget és rokoni kapcsolatokat vállal, az az emberi szellem most felszabadult romboló erői, csupa oly' erők, amelyek bár erkölcsösöknek nem mondhatók, de módfelett biztonságosak. Ha az Uj Szellemi Front felidézi a középkort, ha konstruál egy népi tudományt, vagy kapcsolatot teremt az antik kabbalisztikával, csillagióslással, ha támadja is ugyan a rezsimet, de támogatja a rendszert és ha néha talán támadja a rendszert, e támadásával a barbárságot támogatja, azt a barbárságot, amelynek ideológiai igazolása más nem lehet, mint éppen az a kabbalisztika, az a csillagióslás, az a hűbéri gazdasági berendezkedés, az a humanista-elle-